ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间寓言 /《维吾尔民间文学大典》编委会编. - 乌鲁木齐: 新疆人民出版社, 2006.2(2007.3重印)
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978 - 7 - 228 - 09841 - 5

Ⅰ.维... Ⅱ.维...Ⅲ.维吾尔族 - 寓言 - 作品集 - 中国 - 维吾尔语 (中国少数民族语言)
Ⅳ.I277.4

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006)第010419号

策　　划: 阿布都热合满.艾白
　　　　　艾合买提.伊明

责任编辑: 艾合买提.伊明
责任校对: 阿布勒孜.阿巴斯 等

维吾尔民间寓言 (维吾尔文)

《维吾尔民间文学大典》编委会 编

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐解放南路348号 邮编: 830001)
新疆新华书店发行
新疆新华印刷二厂印刷
880×1230毫米 32开本 5.25 印张 2插页
2006年 2月第1版 2007年3月第2次印刷
印数: 4,001-7,000

ISBN 978-7-228- 09841-5 定价: 8.00元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار

ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
نەشرگە تەييارلىغان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر، 32/1
باسما تاۋىقى: 5.25 قىستۇرما ۋارىقى: 2
2006 ـ يىلى 2 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىلى 3 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 4,001–7,000
ISBN 978-7 -228-09841-5
باھاسى: 8.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن

ئۈرۈمچى

2006-يىلى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا دائىر
30 كىتاب نەشرىدىن چىقتى

ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى
(2 كىتاب)

1. كۆك ياللىق بۆرە	19.00 يۈەن
2. كۆك گۈمبەز	19.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى
(10 كىتاب)

1. بۇلبۇلگويا	17.00 يۈەن
2. يېرىل تېشىم، يېرىل	17.00 يۈەن
3. قىلىچ باتۇر	18.00 يۈەن
4. ئەجدىھا يىگىت	17.00 يۈەن
5.كۈھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى	18.00 يۈەن
6. مېھرى نىقاب	17.00 يۈەن
7. ھۆۋەي باتۇر	17.00 يۈەن
8. دانىشمەن دىۋانە ۋە ئادىل پادىشاھ	17.00 يۈەن
9. مەلىكە بەرنا	17.00 يۈەن
10. بۇقا موزايلاپتۇ	17.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى
(5 كىتاب)

1. ئەمىرگۇر ئوغلى	17.00 يۈەن
2. نۇزۇگۇم	17.00 يۈەن
3. يۈسۈپ ـ زىلەيخا	18.00 يۈەن

4. تاھىر ـ زۆھرە 18.00 يۈەن
5. كاككۇك بىلەن زەينەپ 19.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى
(5 كىتاب)

1. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ① 15.00 يۈەن
2. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ② 12.50 يۈەن
3. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ③ 16.50 يۈەن
4. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ④ 16.50 يۈەن
5. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ⑤ 15.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى
(2 كىتاب)

1. ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ① 19.00 يۈەن
2. ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ② 20.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى 8.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى 21.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق لاپلىرى 4.50 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق چاقچاقلىرى: ھېسام چاقچاقلىرى 15.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق ئويۇنلىرى 13.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق تېپىشماقلىرى 5.00 يۈەن

(بۇ بىر يۈرۈش 30 كىتابنىڭ ئومۇمىي باھاسى 480 يۈەن)

مۇندەرىجە

تۈلكىنىڭ تەقسىماتى 1

چاشقانلارنىڭ مەجلىسى 3

ئېيىق بىلەن دېھقان 5

قۇدۇق ئىچىدىكى پاقا 7

توشقاننىڭ ماختىنىشى 9

ئەقىللىق پاقا 10

پالتا سېپى 13

تادان تۈلكە 15

پاقا بىلەن چايان 17

شاتۇتى بىلەن بۇلبۇل 19

تۆمۈرچىنىڭ جاۋابى 21

بۇغا 23

ئىنساپسىز ئېشەك 24

شىر بىلەن تۇرنا 27

ئەقىللىق توشقان 30

پاقا بىلەن چاشقان 33

سۇلەيسۇننىڭ پادىشاھ بولۇشى 38

ئىمىن يالغانچى 41

خوراز بىلەن تۈلكە 42

ئوتۇنچى بىلەن ئېيىق 43

قىزغانچۇق كالا 46

ھۇرۇن بالا 49

بوي يەتمىگەن ئۈزۈم ئاچچىق 51

خوراز بىلەن بۆرە 52

ئىككى ئۆچكە 54

بېخىل باي 55

تۆگە بىلەن ئۆچكە 57

تۈلكە بىلەن ئېشەك 59

ئەقىللىق بورسۇق 60

تۈلكە بىلەن شىر 62

تەمەخور مۈشۈك 64

ماختانچاق پاقا 66

تۆگە بىلەن ئېشەك 68

پادىشاھ بىلەن شاھزادە 71

كەپتەر بىلەن چۈمۈلە 73

قاغا بىلەن تۈلكە 74

ئاچ كۆز ئىت 76

قۇشقاچنىڭ قويغا شىكار قىلىشى 77

ئەخمەق ئوۋچى 78

شىر بىلەن چاشقان 80

يىڭناغۇچ بىلەن چۈمۈلە 82

سەۋەب قىلساڭ، سېۋەتتە سۇ توختايدۇ 83

قوشنىڭ ئارزۇسى 85
كۆن ۋە ھەسەن - ھۆسەن........ 87
تۈلكە بىلەن يولۋاس........ 88
پىل بىلەن خوراز........ 90
توشقان بىلەن ئۆردەك........ 92
تۈلكىنىڭ ئەتىسى........ 93
ئات بىلەن يولۋاس........ 94
كىرپە بىلەن توشقان 96
ئۈچ تۈلكە 97
تۈلكىنىڭ تاپقان دورىسى........ 100
تەمەخور بۆرە........ 102
ئۆكۈز بىلەن پاقا........ 103
بۆرە بىلەن ئۆچكە........ 104
تۈلكە بىلەن تۇرنا........ 107
ھۇرۇن ئېشەك........ 109
ئاچ بۆرە........ 110
ھۇرۇن ئىت........ 111
شورپا قىلامدۇق، كاۋاپمۇ 112
تۈلكىنىڭ قۇيرۇقى........ 113
بۆرە بىلەن قاپاق........ 114
تۈلكىنىڭ قۇيرۇقىنى جازالىشى........ 117

مۈشۈك بىلەن چاشقان.................119
ئات بىلەن ئىت 121
تاپقان پۇلۇمنى ئۆچكە بولەمەن 123
خام خىيال..................................125
قايسى ئۆينىڭ ئىگىسى رەھىمدىل............126
ئۈچ ھۇرۇن.................................128
تەقدىرگە تەن بەرگىن.......................130
تىلىمغا باغلىسىلا...........................132
مەغرۇر پىل.................................134
مۈشۈك بىلەن تومۇچۇق.......................138
ھايۋانلارنىڭ دەتالاشلىرى....................139
توخۇ، سۆسەر ھەم چاشقان......................140
كالا بىلەن ئۆچكە..............................142
ئاچ كۆز..144
شەرتلىك دوستلار...............................145
شەپەرەڭ بىلەن ئۆكۈز...........................147
بۆلۈنگەننى بۆرە يەر............................149
تۈلكە بىلەن تۇرنىنىڭ مېھماندارچىلىقى........152
چۈمۈلە بىلەن كىرپە..............................154
ئۆزۈڭگە ئىشەنچ قىلالىساڭ.........................156
تۈلكە بىلەن چۈجە.................................159
توشقان ئوۋلاش....................................160

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

تۈلكىنىڭ تەقسىماتى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا، كۈنلەرنىڭ بىرىدە قەدىناس
دوستلاردىن يولۋاس، بۆرە، تۈلكە ئۈچى بىر بولۇپ ئۇزاق بىر
سەپەرگە چىقىپتۇ. ئۇلار مېڭىپتۇ ـ مېڭىپتۇ، ئاللاھازەل خې-
لى مېڭىپتۇ. ئاڭغىچە چۈش بولاي دەپ قاپتۇ، ھېرىپ، قور-
سقى ئېچىپ ھالى قالماپتۇ. بىر تاغ باغرىغا كەلگەندە ئارام
ئېلىشماقچى بولۇپ ئولتۇرۇشۇپتۇ، ئوۋ ئوۋلاپ كېلىپ قور-
ساقلىرىنى تويغۇزۇپ ئاندىن يولغا راۋان بولۇشماقچى بوپتۇ.
يولۋاس ئارام ئېلىپ قاپتۇ. بۆرە بىلەن تۈلكە ئوۋغا چىقىپ
كېتىپتۇ. بۇ ئىككىسى بىر ھازادىن كېيىن مىڭ باللىقتا
بىر كېيىك، بىر توشقان، بىر قىرغاۋۇل ئوۋلاپ كەپتۇ. ئۇنى
ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ. يولۋاس بۇلارنى قانداق يېيىش توغرىسىدا
گەپ ئېچىپ:

— بۇ نەرسىلەرنى سەن تەقسىم قىل ! — دەپتۇ بۆرىگە.

— ماقۇل، — دەپ تەقسىم قىلىشقا باشلاپتۇ بۆرە، — تەق-
سىر، ئۆزلىرى چوڭ بولغاندىكىن كېيىكنى يېسىلە، قىرغاۋۇلنى
مەن يەي، ئىنىمىز تۈلكە ئۆز ھالىغا قاراپ توشقاننى يېسۇن.

بۇ تەقسىماتنى ئاڭلىغان يولۋاس دەرغەزەپ بولۇپ، بۆرد-
نى كېلىشتۇرۇپ بىرنى ئۇرۇپتىكەن، بۆرىنىڭ بىر كۆزى قۇ-
يۇلۇپ كېتىپتۇ. ئاندىن تۈلكىگە قاراپ:

— سەن تەقسىم قىل ! — دەپتۇ.

— خوپ، تەقسىر، — دەپ تەقسىماتقا كىرىشىپتۇ تۆل-كە، — توشقان جانابلىرىنىڭ ناشتىلىقى بولسۇن، قىرغاۋۇل جانابلىرىنىڭ چۈشلۈكلىرى بولسۇن، كىيىك جانابلىرىنىڭ كەچلىكلىرى بولسۇن، سىلىدىن ئاشسا ، بىز يەيلى، ئاشمىسا مەيلى.

تۆلكىنىڭ تەقسىماتى يولۋاسقا يېقىپ كېتىپتۇ - دە، تۆلكىگە:

— سەن مۇنداق ئادىل تەقسىم قىلىشنى نەدىن ئۆگەن-دىڭ؟ — دەپتۇ. تۆلكە ئالدىرىماي:

— بۇرادىرىم بۆرىنىڭ قۇيۇلۇپ كەتكەن كۆزىدىن ئۆگەن-دىم، تەقسىر ! — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

چاشقانلارنىڭ مەجلىسى

كۆنلەرنىڭ بىرىدە چاشقانلار مۈشۈككە قانداق تاقابىل تۇرۇش توغرىسىدا مەجلىس ئېچىپتۇ.

ئالدى بىلەن مەجلىس باشقۇرغۇچى قېرى چاشقان ئورنىدىن تۇرۇپ سۆزلەشكە باشلاپتۇ:

— ھەممىمىزگە مەلۇم، ئۇزۇندىن بۇيان مۈشۈكلەر بىزنى بوزەك قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. بەك قىيىن ئەھۋالدا قالدۇق. بالىلىرىمىزنى خالىغانچە يەپ، نەسلىمىزنى قۇرۇتقىلى تۇردى. ئەمدى پىچاق سۆڭەككە يەتتى، مۈشۈككە قانداق تاقابىل تۇرۇشنى ئويلاشمىساق بولمايدىغان بولۇپ قالدى. بۈگۈن مۈشۈ ھەقتە كۆپچىلىك باش قاتۇرۇپ، ئوبدان بىر چارە تېپىپ چىقساق دېمەكچىمەن، قانداق دەيسىلەر؟

— شۇنداق قىلايلى، بۇ بەكمۇ ئاقىلانە ئىش بوپتۇ، — دېيىشىپتۇ چاشقانلار ۋە قىزغىن مۇھاكىمە باشلىنىپ كېتىپتۇ.

سوكال قۇيرۇق بىر چاشقان كۆزلىرىنى چىمىلدىتىپ:

— ئۇۋىمىزنى چوڭقۇر كولىساق بولىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق، — دەپتۇ. چاشقانلار ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈشۈپ قويۇپتۇ.

— زادى شۇنىڭدىن باشقا بىرەر ئامال يوقمۇ؟ — دەپ

سوراپتۇ كۆپچىلىكتىن مەجلىس باشقۇرۇۋاتقان قېرى چاشقان.
بىرى ئۇنى دەپتۇ، بىرى بۇنى دەپتۇ، مەجلىس مەيدانىنى بېشىغا كىيىشىپتۇ. شۇ ئەسنادا بىر چاشقان ئورنىدىن تۇرۇپ:
— ئاغىنىلەر، جىم بولۇڭلار ! بۇ ئۇنچە قىيىن ئىش ئەمەس. مېنىڭچە، بىرىمىز ھەر كۈنى مۈشۈكنىڭ ھەرىكىتىنى خۇپىيانە كۆزىتەيلى، مۈشۈكنىڭ بىز تەرەپكە كېلىش شەپىسى سېزىلىش بىلەنلا بىزنى خەۋەرلەندۇرسە، ھەممىمىز ئۇۋىمىزغا كىرىۋېلىپ سىرتقا چىقمىساقلا بولمىدىمۇ ! بىز چىقمىغاندىن كېيىن مۈشۈك تۇرۇپ - تۇرۇپ كېتىپ قالىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن سىرتقا چىقىپ يۈرىۋەرمەيمىزمۇ ! — دەپتۇ.
— بولمايدۇ ! — بىر چوڭ چاشقان ئۇنىڭ سۆزىنى رەت قىپتۇ، — بۇ پەقەت ئەپلەشمەيدىغان ئىش. مېنىڭچە، بىز باينىڭ ئۆيىدىن بىر ئالتۇن قوڭغۇراقنى ئوغرىلاپ كېلىپ، مۈشۈكنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويايلى. مۈشۈك مىدىرلا قىلسا، قوڭغۇراق جاراڭلايدۇ، بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغاندىن كېيىن قېچىپ كېتىمىز.
بۇ پىكىر ھەممىسىگە يېقىپ، خۇشاللىقتىن چاۋاك چې-لىشىپ كېتىپتۇ ۋە:
— بۇ قالتىس ئوبدان چارە بولدى، چوقۇم شۇنداق قىلايلى ! — دەپ ۋارقىراپ كېتىپتۇ.
شۇ ئارىدا ھەممىنىڭ كەينىدە ئولتۇرغان بىر قېرى چاشقان ئالدىغا ئۆتۈپ:
— بۇغۇ ھەقىقەتەن ئوبدان چارە ئىكەن، لېكىن قوڭ-غۇراقنى مۈشۈكنىڭ بوينىغا كىم ئاسىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.
بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەممىسىنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. «ئاغزىدا شەھەر ئاپتۇ» دېگەن سۆز شۇ-نىڭدىن كېيىن پەيدا بولغانمىش.

ئېيىق بىلەن دېھقان

بىر ئېيىق بىلەن بىر دېھقان يېقىن ئاغىنە ئىكەن، ئۇلار بىر يىلى بىرلىشىپ ياڭيۇ تېرىپتۇ. كۈز بولغاندا ھوسۇلنى قانداق بۆلۈشۈۋېلىش توغرۇلۇق ئۇزاق مەسلىھەت قىلىشىپتۇ. دېھقان ئېيىققا:

— ئېيىق دوستۇم، سەن كۆكىنى ئالامسەن، يىلتىزىنى-مۇ؟ ئىختىيارىمىزچە بولسۇن، — دەپتۇ.

ئېيىق بىر ھازا ئويلىنىپ كېتىپ:

— مەن يىلتىزىنى نېمە قىلىمەن، كۆكىنى ئالاي، — دەپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ئېيىق بىلەن دېھقان پۈتۈشۈپتۇ. ئېيىق كۆكىنى يىغىۋاپتۇ. دېھقان يىلتىزىنى كولاپ، ھەر يوغان ياڭيۇلارنى يىغىۋاپتۇ. بۇنى كۆرگەن ئېيىق ئۆزىنىڭ يېڭىلگەنلىكىنى سېزىپ، ئەخمەق بوپتىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن ھەرقانداق نەرسىنىڭ يىلتىزىنى ئالسام بولغۇدەك، دەپ كۆڭلىگە پۈكۈپ قويۇپتۇ.

ئىككىنچى يىلى ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ بۇغداي تېرىپتۇ. بۇغداي راسا پىشقاندىن كېيىن دېھقان ئېيىقتىن:

— بۇ يىل قانداق قىلىسەن؟ كۆكىنى ئالامسەن، يىلتىزىنىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ياغاچ قازاندا ئاش بىر قېتىم پىشىدۇ. بۇلتۇر زىيان تارتتىم. بۇ يىل كۆكىنى سەن ئال، مەن يىلتىزىنى ئالىمەن، — دەپتۇ ئېيىق.

— يەنە زىيان تارتىپ قالساڭچۇ؟ — دەپتۇ دېھقان.

— ياق، نېمە بولسىمۇ يىلتىزىنى ئالىمەن ! — دەپتۇ ئېيىق سۆزىدە چىڭ تۇرۇپ.

شۇنداق قىلىپ، دېھقان بۇغداينى راسا ئورۇپ، خامان قىلغاندىن كېيىن قىپقىزىل بۇغداينى ئېلىپ، ئاپئاق نانلارنى يېقىپ يەپتۇ. ئېيىق بولسا يىلتىزىنى ئېلىپ يەنە داغدا قاپتۇ. بەزى زىرائەتلەر كۆكىدىن، بەزى زىرائەتلەر يىلتىزىدىن ھوسۇل بېرىدىغانلىقىنى بىلمىگەن ئېيىق قارىغۇلارچە ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلۈپ زىيان تارتىپتۇ.

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com